

ב"ה, ערב שבת פרשת ראה תש"פ

גליון מס' 46

כיד קרוב

בלימוד החסידות ובדרכי החסידות

בין עמי ובין עמד

סיפורה של אחות הממערכות הקשות על
זהותה היהודית של ישראל, עניינו הczופיות
של הרבי ועמו ענקיו הדור שחזו לפני עשרות
שנים את הסכנה באיז אימוץ דעת ההלכה
בשאלת "מיهو יהודי"

עדין רגארן

אחרי מיטתו של הרב
עדיןaben ישראלי זצ"ל

אני לדודי

התווועדות מיוחדת על תפילה
לשבת מברכים אלול עם
הגה"ח ר' שנייאור זלמן גופין

חדש עצחד

התבוננות מלאפת לפרשת
ראה עם ה'חווז'ר' הגה"ח
ר' יואל כהן

הדור למסכת שבת

מילוי דחסידותא ללימודיו הדז'
היום עם סיום מסכת שבת
והתחלת מסכת עירובין

'כי קרוב' מצורף לעיתון בקהליה
ונפוץ ב-60,000 עותקים בכל מוקדי הציבור החרדי בארץ

ראאה

כשיש הרחבה בכוחות הקדושה אפשר להפוך בשור תאווה לקדושה

עצם העובדה שרשי"י מביא את פירוש רבי ישמעאל, אף שההלהכה כרבי עקיבא (רמב"ם הלכות שחיטה פ"ד ה"ז) אינה קושיא, שכן רשי"י על התורה אינו נהוג כפוסק אלא כמפורט, ומכיון ש"אלו ואלו דברי אלוקים חיים" בוחר רשי"י להביא את שיטת רבי ישמעאל.

אבל השאלה הגדולה היא איך אפשר להביא שני פירושים שונים על המילים "כי יריחיב ה' אלוקין את גבולך" – הרחבה וועשור אצל היהודי פרטני וגם כניסה כל ישראל לאرض ישראל? מהה نفسך, אם מדובר כאן ב"רחבת ידים ועוור" אצל היהודי פרטני, הרי שלא מדובר כאן בכניסה לאرض? ומה שרש"י מביא את שני הפירושים, בהכרח שבפניהם שני העניינים (הכניסה לארץ ישראל ו"רחבת ידים ועוור") קשורים זה לזה.

המחלוקת היא הבירור

הביאור בוזה יוכן בהקדמת הטעם לשיטת רבי ישמעאל, שבhoot שישראל במדבר הה אסור להם לאכול בשור חולין, והותרו רק בבשר קדושים, ומשנכננו לאין הותרו לאכול בשור חולין.

ידעו ההבדל בין תקופת המדבר לבין הזמן שאחריו הכנסתה לאארץ ישראל, שבמדבר היו בני ישראל מרים מרים ופירושים מהעולם. הם לא נזקקו לעבוד, לחגורש ולזרע. פרנסתם הייתה על ידי המן, "לחם מן המשמים". ואולם משנכננו לאארץ פסק המן, והתחילה סדר חדש שבו היהודים צריכים לעבוד לפרנסתם בדרך הטבע, "החוורש והזורע וכו'", כל ט' המלאכות.

בשתיחיות נראה שתקופת המדבר מייצגת מדריגת עלינה יותר, של נתוק ורוממות מכל סדר טבע העולם, כאשר אפשר להיות פנויים לדקות בה. זה היה טעם של המרגלים שלא רצו להיכנס לאארץ ישראל. הם טענו שהוא "ארץ אוכלת יושביה" (שלח יג, לב), היינו שהארציות תאכלו אותנו. נפסיק להיוות היהודים 'شمימים' ורוננים ונשקע באוצריות וטבעיות.

אבל האמת היא שהתקבילה אינה הדבקות הרוחנית. כל ייעודו של מתן תורה היה להגשים את "תאווה הקב"ה להוית לו דירה בתהנותים", וכך ננתן הקב"ה את התורה הארץ ולא בשמיים (המלאים ביחסו "תנה הווד על השמיים", אבל לא ענו, כי לא זה עניינה של התורה). בהתאם לכך, גם בארץ גופה תכלית התורה היא לא בתקופת המדבר אלא בחיים שאחריו הכנסתה לאארץ ישראל. כאשר היהודי עוסק בדברים הגשמיים על-פי התורה, ובברור ומעלה את הגשמיות לקדושה – זו עבורה געלית יותר, הגורמת הורדת דרגה עלונה יותר של קדושה למטה, יותר מכפי שהיא במצב היהודי מופשט מהగשמיות.

נמצא שלא מיתוח של דבר הכנסתה לאארץ ישראל העולתה את בני ישראל למדרגיה גבוהה יותר של קדושה מKNOWN המדבר. בתקופת המדבר היו ישראל מופשטים מגשמי, מכיוון שלא היו להם הכוחות הרוחניים להחיזוד עם השמיות ולבור אותה. משנכננו לאארץ ישראל, הארץ הקדושה – קיבלו כוחות נעלים יותר של קדושה, וניתן להם הכוח לבור ולהעלות לקדושה גם את הגשמיות.

אמנם גם חי המדבר היו בעולם זהה הגשמי ואחריו מתן תורה, וגם אז כבר הייתה עבודה של בירור בדברים גשמיים, אבל רק גשמיות זכה ונעלית, גשמיות שקשורה בגלי קדושה, לתורה ומצוות, ואילו גשמיות טבעית וחומרית לא היה בכוחם לבור ולהעלות.

ההמשך בעמוד 5

בפרשת ראה נאמר: "כי יריחיב ה' אלוקין את גבולך כאשר דבר לך, ואמרת אוכלה בשור, כי תאווה נפשך לאכול בשור – בכל אותן נפשך תאכל בשור" (ראה יב, ב).

בגמרו מובאים על פסוק זה שני פירושים: "ר' ישמעאל אומר, לא בא הכתוב אלא להתר לhem בשור תאווה, שבתחלת הנותר להם בשור תאווה, משנכננו לאין הותר להן בשור תאווה" (חולין ט, ב). "ר' עקיבא אומר, לא בא הכתוב אלא לאסור להן בשור נחירה, שבתחלת הנותר להן בשור נחירה, משנכננו לאין נאסר להן בשור נחירה", אבל "בשר תאווה לא איתסר (נאסר) כלל" (שם יז, א).

לדעתי רבי ישמעאל נאסר על בני ישראל בגיןיהם במדבר לאכול בשור חולין (בשר תאווה), והותרו לאכול רק בשור של קרבות שלמים. והחידוש בכתוב הוא ש"כי יריחיב ה' אלוקין את גבולך" – בכניסה לארץ ישראל – הרי אז "בכל אותן נפשך תאכל בשור", יותר לאכול בשור חולין.

ואילו רבי עקיבא סבור שגם במדבר הותר לאכול בשור חולין, יתרה מזו, היה או היה נספה, שיכלו לאכול אף בשור נחירה ולא הייתה חובה שחיטה, ומשנכננו לאין הותר חלה חובה שחיטה. רבי עקיבא מפרש את הכתוב "כי יריחיב..." בכל אותן נפשך תאכל בשור" – על-פי דרשת רבי אלעזר בן-עוזיה: "כי יריחיב ה' אלוקין את גבולך – לימדה תורה דרך ארץ, שלא יכול אדם בשור אלא לתיאבון" (חולין פד, א. על-פי רשי"י חולין יז, א, ד"ה "בשר תאווה"). לפי זה

מדוע אדם רעב וצמא? כי נפשם בהם תטעוף. הרעב והצמא של הגוף למאכל הגוף, נובעים בפנימיותם מתשוקת הנשמה לבירר את הניצוץ, הנפש ה'עטופה' ומולבשת במאכל

הפסוק "כי יריחיב" אינו מדבר על כניסה כל ישראל לאארץ ישראל, אלא להרחבת כללית אצל היהודי פרטי, שאז ראוי לו לאכול בשור. נמצא שלדעת רבי ישמעאל הפסוק "כי יריחיב ה' אלוקין את גבולך" מדבר על הכנסתה לגבולהה הרוחניים של ארץ ישראל, שאז יותר לאכול בשור, שלא כבזמן המדבר שהיה אסור לאכול בשור חולין; ואילו לדעת רבי עקיבא גם בזמנ המדבר הותר לאכול בשור, וכוכנות הכתוב היא שאכילת בשור ראוייה רק בשעה ש"כי יריחיב ה' אלוקין את גובלך" – כאשר יש להודי הרחבה בחיי הפרטים.

שני פירושים שהם אחד

ריש"י מביא בפירושו על התורה את שני הפירושים: "כי יריחיב וגוי – לימדה תורה דרך ארץ, שלא יתאווה אדם לאכול בשור, אלא מתן רחבת ידים ועוור". זו הדרשה של ר' אלעזר בן-עוזיה, ש"כי יריחיב" הכוונה עשר אצל היהודי פרטי, שאז ראוי לו לאכול בשור. ורק "מי שיריחיב" משיריך בדיבור הבא: "בכל אותן נפשך וגוי – אבל במדבר נאסר להם בשור חולין, אלא אם כן מקידישה ומרקבה שלמים". זה הפירוש של רבינו ישמעאל, ש"כי יריחיב" מדבר על הכנסתה לאארץ, שאז הותר לכל ישראל בשור חולין.

כיקרוב

ערינה: בניין ליפקין | רצ' מערצת אהרון לוי | © כל הזכויות שמורות

להפצה, פרסום, חינוך ויצירת קשר - KIKAROV10@GMAIL.COM | 072-279-2086 | מ"ל:

שעות של תעסוקה לילדים וונחת להורים!

עוד מוצר ייחודי ומתקדם
מ��ית מלכות וקסברגר
שייעניק לכם ולילדים חוויה שלא
הכרתם, בפלטפורמה חינוכית חדשה
ומלאת תוכן וריגש, מגע וקסם.

אוצרץיק

מיוחד
لتפקידו!
הקורונה!

רבנן העולמים ברעטע
בְּגַנְיָנוּ בְּגַנְיָנוּ לְבָדָר
בְּחֹסֵר בְּרִיךְ דְּזִיכָּר

אוצרץיק

אוצר של ערכים יהודים

קיימות גם
מהדורות מוגבלות
בשפה האידיש

סקשיר הוא כדי גב סחתת הקדש
והציגות או לאו מוחדר פלאום טאנטז
סיטטס והוורטה בשם אנטז

יצירות
אלבום תספורות
שאינם אוחכין

שירי קופלה
להאהנה +
שעה אח相反

ציורים לצביעה
במנגן נושאים
ומושגים

מצגת
סיפורים צדיקים
לקריאה וازנה

2 מיקרופונים
לשירה בלוייז
פסוקן מהיקיל

לקבלת חוברת "קופלה מספּר על האוצרץיק" שלחו מייל: otzar@waxb.co.il

ירושלים: מלכי ישראל 2
02-538-4949
לרכישה באינטרנט:
www.waxb.co.il

בני ברק: הפלמן 18
03-615-4911
רבי עקיבא 112
03-615-4911

lezmanah mookdmat chiggo uchshio:
077-231-7869
שעותormanma telefon: אחה-00: 9:30-20:00 | אחה-00: 9:30-12:00

לפנינו שערה ראשונה מתוך הפרק הראשון העוסק בתוליות ותהליכי חיו של כ"ק אדמונ' הצמח זדק, מתוך הספר **'שבועה רועים'** על תולדות אדמו' ר' חי' ב' בבסופה שווה לכל נפש, מאת **בנימין ליפקין אייר ויינשטיין**, העומד לראות או' בקרוב בהוצאה 'מעיינותיך'

תורה (ליקוטי דברורים ברוך א' עמוד מג').

בנן שלוש הכיר את בוראו

הרבנן ר' ב' זי"ע (ספר השיחות קי"ת, עמ' 64-65).

בערב יום הchieforum תקן ג', ימים אחדים לאחר שנכדו, רבנו הצמא
עדך, הגיע לגליל שלוש, פנה רבנו חזקן לעולות על ציונה של ביתו
הרבנית דברה לאה, כשהוא מורה שישיוא על הידים את בנה,
לכבוד האציזר

ביהיכנסו אל בית העמלין, התבטה רכנו הוזן: "כשם שאמרו:
rangle גודלים צדיקים במתהיהם יותר מחייבם, כך גם גודלה ברכת צדיקים
רמלהיהם יותר מרחייבם".

ויגיש רבנו הוזקן בסמך למצבה, ידו חוגנה את כף ידו של הילך הצער, ופנה בגעימת תחינה: "דבורה לאה בת שטערנא. ערוב יום היכיפורים הוא הום. ברכי נא את בן יחין, היותם מנהם מענדל בן דבורה לאה, שזו הקטן גודל יהה בחורה, בונגלה ובנטדר, בהצלחה, במעשים-טובים ובאריכות ימים וشنנים. בקשי רחמים עבורי ובעבורו עדן".

באלו צום יומ כיפור, התענה רבבו הצמח צדק בן השלישי והכennis מאכל ומשקה לפיו עד צאת הצום (ספר השיחות קין ת"ש עמודים ט ואילך).

כשם שנכנס לתורה

יום י"א בתשרי, ראשון לחשבון עוננות, נבחר כיום הכנסתו של רבנו הצעיר צדק לתלמיד-תורה.

וּמוֹסֵחַ מִשְׁיָה בְשִׁבְטָה הַיִהְיָה זוּ הַיּוֹם, וּבוּעַת קְרִיאַת-הַתּוֹרָה, חֲרוֹג בֶּן הַזָּקָן מַהְרְגָלֶל לְחַלְקָה את הַעֲלִילָה לְתוֹרָה לְפִי סִדְרָ כָּהֵן, לוֹי וַיְשָׂרָאֵל, וְהַוּרָה לְמִשְׁמֶשׁ, ר' בָּרוּךְ שֶׁלְמָה, שִׁיקְרָא לְעַלְיהָ הַדָּאָשׁוֹנָה - אֶת רַבְנוּ הַזָּקָן עַצְמוֹ. אֶת הַעֲלִילָה הַשְׁנִיָּה, נָתַן לְחַנְכוֹן הַצְדִיק רַבִּי שְׁלָמָן שְׁכָנָא. אֶת הַעֲלִילָה הַשְׁלִישִׁית צִיוֹה לְהֻנְיקָה לִילְדָה הַצְעִיר וּלְמִי שְׁעַתִּיד לְלִמּוֹד תּוֹרָה, הַחֲסִיד ר' אַבְרָהָם בָּן רַבִּי שְׁמַשּׁוֹן, כַּאֲשֶׁר רַבְנוּ מָרוֹה לְהַכְרִין אֶת הַינּוֹקָא לְתוֹרָה בְּנוֹסֶחֶת הַזָּהָה: "מְנַחַת מְעַנְדָל בְּהַרְבָּה רַבִּי שְׁלָמָן וּבֶן דָבָרָה לְאָה".

רבענו עצמו קרא בתורה ויראה עילאה חפפה על הנוכחים כולם. עם תום התפילה הורה רבענו לעטוף את התינוק בטלית, לבל יראה מאומה ולהובילו אל ציון אמר. אף רבענו חזק עצמו הוועד פעמיו אל בית העלמין כאשר המוני מלוויים אותו. בבית מועד לכל חי ניגש רבענו חזק אל מצבח ציון בתו הרבנית, כשאליו מתלוים חתנו רבינו שלום שכנה והייתם הקטן.

רבנו היה רوى שמחה כאשר הכריו מעיל חלקת הקבר: מזל טוב דברוה לאה בת שטערנא. היום אני מכניס את בנק מנחם מענдель בן דברוה לאה לתורה. ברכי אותו, שם שנכנס לתורה, כן ייכנס לחופה ומעשים טובים באירועים ימים ושנים".

קול ההמון העונה "אםן" בהרעה, הדחן למרחק.

מבית ה

- העולם הגיעה הפמלה אל בית-הכנסת הקטן שבചצר. ובנו
- החזקן מסר את הינוקא לידיו של המלמד הנבחר, החסיד ר' אברם
- בן ר' שמשון, כאשר רבנו מורה לו ללמוד עם הילד את הפרשה
- הראשונה מספר ויקרא. המלמד מלמד, הילד קורא אחריו ורבנו
- החזקן שקווע בדביבות ובשרעפּים כשהוא נשען על זרועות קדרשו. עם
- בנמר הלימוד הושיט רבנו חזקן עוגת דבש וביצה קשה - על שתיהן
- ישומים פסוקים שונים - לידן בן השלוש, לאכול (ספר השיחות, שם). ■

ב ת' אחת הייתה לו לרבנו הוזקן, הרבנית דבורה לאה עליה השלום, אותה השיא לתלמידיו בק' ביתו ורבי שלום שכנא אלטשולדר וצ'יל'. רבי שלום שכנא זה היה בןו של חסיד בשם רבי נח שהייתה מאנשיו הקדושים של הרה'ק רבי מנחם מענדל מוויטברק ז"ע. רבי נח זה טבע ביום שבו ממעוז חוץ' ישות כ"ד' והותיר אחריו את בנו, שלום שכנא, כיתום צער. רבנו הוזקן אספו לביתו ובכוא היום לקחו כחון בתומו הרבנית הצדקנית לילקוט ישימות ומשניות, אוות לה; מרביבי תורה בעולם החסידות ח"א. ביום ערב-ראש השנה שנת תקמ"ט נולד בן זכר לרבניית דבורה לאה ולבעלה. רבי שלום שכנא. ותרב השמחה בביתו רבנו הוזקן ולשלחה

ביום השמיני לילדתו נימול הינוקא ויקרא שמו בישראל מנחם מענדל - על שמו של הרה"ק רבי מנחם מענדל מויטברסק זי"ע.

זה ינחמו

שנה חקנ"ב הייתה שנה מרובה סער בהיכלו של רבי הוזן, זאת עקב קרוגם שמיימי שריחך מעל ראש בני ישראל בדבר היהתו מרובה להפץ תורה וחידות. הג השביעות של אותה שנה לווה בדוחלו ווחילו, בהתמודעות החג, העלה רבי הוזן את הכרז של בעל ההילולא, מראן הבעל שם טוב ויי'ע. רבנו שרי היה בדיבוריהם עצמה, כאשר לפעת התרומות מקומו ובכוון רוויי בכיתמרורים ביג'ן:

"הסביר" (כך כינה את הבуш"ץ) ורבי (המגיד ממזורייש), עוררו נא רחמים רבים בעדי, תלמידים, ובعد מוקשחים ובعد חורתכם. אווי, אווי. געוואלד, געוואלד. אבינו שבשימים הוו ורחהם עליינו".

ונפל ובני הוקן והתעלף עילפון עמוק. בהלה נזרעה במקומות, החסידים הקיפו את רבני הוקן בבעיטה ומהיחסים גרגלים אצוו להזעיק את הרופא. תוך כדי מהומה פסע לחדר נכדו הפוטש של רבני הוקן, מנחם מענדל. משראה את סבו הקדוש שכוב לא ניע, הפיל עצמו עלייו כשהוא מושיט לעברו את זרועותיו הקטנטנות וצעק: "סבא, סבא, תחזיק ביידי. קום סבא". רבני הוקן התחזק, אחז בידיהם המושטת לעברו ואמר לו: "הב לי יידך". התורמוס רבני הוקן מרצפת בית-הכנסת והפטיר לעבר נכדו הפוטש: "זה ינחמנור" (ספר השיחות, קץ ה'תשע, עמודים 66-65).

הבטחה המקודשת

בשליה אותה שנה גבר הקטרוג וסכנה נשקפה לח'יו של רבענו הוקן. בתו, הרובנית דבורה לאה, גמורה אומר למסור נפשה עבורה הצלחת אביה והצלת התפשטות תורה החסידות (ספרור ההשתלשות המרטיט מופיע בארכובה בפרק אודות ספר התניא קדישא). ביום השני של ראש השנה נ אלה לפעת למשכבה והתוכנונה בסילודין להחויר נפשה הצעריה לפני קונה, מתוך מסירות נפש מוחלטת. ביום צום גודליה, עלתה והתעללה לגוניו מרים, כאשר בפרטיה הבא מזילה את ברורה החסידות למלחי קדצוב חיליב.

טרם פטירתה הייתה בקשהה האחרונה מאביה הקדוש שיחנוך
וידריך את בנה יחידה שזה עתה מלאו לו שלוש שנים.
רבנו הוזקן הבטיחה: "בן מנהם, נוחם הוא לי, נוחם
יהיה לישראאל".

במהלך ההלוייה המרטיטה החזיק החסיד המקובל והמקודש רב אלilio רואבן, את היותו הטרי בידיו, כאשר רבנו חזקן אומר את הקודיש הראשון אחר בתו ואילו הפוואט – ל'ימיים, רבנו הצמח צדק – אומר את הקודיש של אחריו יחד עם ובו אלilio וראובן (ליקוטי דברות), וכך עד מודר רוסחן).

איספקלאיריה

מאת הגה"ח הגב' יואנן קשטייט"א

תורה דרך ארץ שלא יתאותה אדם לאכול בשור אלא מותך רחבה ידיים ועוורו". מה הפירוש "רחבה ידיים ועוורו"? "עשירות" אמיתית היא כאמור חז"ל "אין עני אלא בדעת ואין עשיר אלא בדעת" (ראה כתובות סח,א). אדם שיש לו "הרחהה" ברוחניות, עשיר בדעת - יכול לאכולبشر.

מי שלחות אחריו בשור גשמי הוא עני בדעת, והאכילה עלולה לגרום אותו. לכן אמרו חז"ל "עם הארץ אסור לאכול בשור" (פסחים מט,ב). עם הארץ, כאן הוא לא בהכרח מי שאין לו למדוד, אלא הכוונה היא לאדם 'ארצני', אדם מגושם, הלהחות אחורי תאונות גשמיות. אדם כזה "אסור לאכול בשור", כי בעבורו אלה מותרות שrok יוריינו אותו למטה יותר.

אבל כאשר הוא עשיר בדעת, יש לו "רחבה ידיים ועוורו" רוחניים, הרחהה, בהשגה ובכוחות הקדושה - הוא יכול לאכול בשור, שכן הוא מסוגל לפעול בעצמו שאכילתו מהיה לנמרין לשם שמים, ובאופן של "בכל דרכיך דעהו". וכאמור לעיל כאשר "תאותה נפשך לאכול בשור", כי אז הרי אדרבה, "בכל אותן נפשך תאכל בשור" - יש עניין שייאל בשור כדי לבור ולהעלות לההפקן גם את בשורחולין לקדושה.

נמצא שני הபירושים שרש"י מביא ב"כי יರחיב ה' אלוקיך את גבולך" (درשת רבי אליעזר בן-עזריה, שזה מתייחס ל"רחבה ידיים ועוורו" אצל יהודי פרט), והפירוש של רבינו יeshuval שמדובר על הכנסה לארכ' ישראל) תוכן אחד להם:

בכניםה לארץ ישראל ונתר מצב של "כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך" - ניתנה הרחהה ו'עשירות' בכוחות הקדושה לעומת מצב המדובר, וניתן הכוח לבור את גשמיוט העולם זהה, לעומת מארץ גשמיית - ארץ קדושה, וכן לבור ולהעלות לקדושה בשור חולין. כמו כן בכל היהודי פרט, שכשר יש לו "רחבה ידיים ועוורו", עשירות בדעת, יש לו הכוח לבור את הבשר הגשמי, להעלות את הגשמיות ולהפכה לקדושה.

על-פי לקוטי שיחות ברק ד, עמ' 1108 - אוצר לקוטי שיחות דברים, שיחה ג לפرشת ראה)

לכן עיקר אכילתם היה מן, מזון רוחני שמיימי, "לחם מן השמים". וגם באכילת בשור הותר להם רק בשר קודשים - גשמיוט נעלתי, שנפהכה להיות קרבן לה, ואילו בשר חולין, בשר גשמי וחומי - נאסר עליהם והוכרכו לפירוש ולהיכבל ממןנו, כי לא היה להם הכוח להשתמש בגשמיוט והומרת נאות לעונחתה ה'.

רק כשנכנסו לארץ נתנו להם כוחות נעלים יותר של קודשה, שיכלו לאכול בשר חולין, "בשר תאותה", הנاقل מותך רעבון ותאותה גשמי, עם זה לאוכלו לשם שמים, כחלה מעבודת ה'. לכן "כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך... בכל אותן נפשך תאכל בשור" - "מנשננסו לארץ הותר להם בשור תאותה".

לפי זה מובן לשון הכתוב "כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך". בדרך כלל שמהדubar על מצוות הקשורת לנסה לארכ' יeshuval כ"ר' הבואר אל הארץ" וכדומה, ומה פשר הלשון כאן "כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך"? אלא הפירוש הוא שעם הכנסתה לארכ' נועתה הרחהה בכוחות הקדושה.

בתוקפת הדבר היו כוחות הקדושה ב'צמצום' והגשמיות הייתה עלולה להפריע. לכן היה אסור לרידת נזוך מדי, והותר רק בשר קודשים, אבל "כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך" - כאשר היה הרחהה, בכונסה לארכ', כי אז "בכל אותן נפשך תאכל בשור", והותר להם בשור תאותה, אף שזו בשר חולין, הנاقل מותך רעבון הגוף הגשמי, שכן ניתן היה לבור את הגשמיות ולהופכה לקדושה.

МОבן שהבירור נעשה על-ידי אכילה לשם שמים, בעבור התועלות בעבודות ה'. ומה שהגמרא קוראת להו "בשר תאותה" - אין הכוונה לתאותה בהמת של זולול וסובא חס ושלום, אלא לתאותה ורעבון לאכילה בשbill קיום ובבריאות הגוף.

הנפש מתאותה לניצוצות

יתיר ביאור בטעם ההיתר טמון בלשון הפסוק: "וְאָמַרְתָּ אֶתְכֶּלֶב בָּשָׂר, כִּי תָאוּהָ נְפֵשָׁךְ לְאֹכְלָל בָּשָׂר". בחיצוניות נראה שהרצין לאכול בשר נפשך תאכל תאולו. ואילו גשמיים, אבל האמת היא שכារ שיכבה הפנימית לאכילה זו היא "כי תאותה נפשך", שהנפש האלקונית מתאותה לכך.

ניתן להבין זאת על דרך הנאמר בתהילים "רעבים גם צמאים נפשם בהם תעתף" (תהלים קוז,ה), ומפרש הבהיר ש: "כל אכילה ושתיה שאדם אוכל ושותה היא ממש חלק ניצוצות שלו שהוא צרך לתקן, וזה שומר: רעבים גם צמאים" - כשהאדם רעב וצמא להם - למה זה? ואמר נפשם בהם תעתף" (כש"ט קצד). הרעב והצמא של הגוף למאל הגשמי, נובעים בפנימיות מתשוקת הנשמה לבור את הנצוץ, הנפש העטופה, ומלבשתה במאל.

לווז מרמז גם הפסוק בפרשנו: "וְאָמַרְתָּ אֶתְכֶּלֶב בָּשָׂר - כי תאותה נפשך לאכול בשור", הרעבון לאכילת בשר נובע מתאותה של הנשמה לבור את הנצוץ האלקי המולבש בו, ומכיון שבכונסה לארכ' ניתן הכוח לכך, لكن "בכל אותן נפשך תאכל בשור".

שני שלבים בחיי היהודי

כשם שיש הבדל בין כל ישראל בין שלב המדבר לשלה שתחילה בכונסה לארכ' ישראל, כך קיימים שני מצבים אלו אצל כל היהודי (גם אחרי הכנסה לארכ'). כאשר כוחות הקדושה שלו הם 'בצמצום', עלוי להיזהר ולהתנור מהגשמיות, שלא יתגש; וכאשר כוחות הקדושה הם 'הרחהה', יש לו הכוח לעסוק עם הגשמיות בדרך נכונה ולברור אותה.

זה הפירוש הנוסף שרש"י מביא: "כי ירחיב וגיר - לימדה

ב שבועים האחרונים ידעה ארץ ישראל מערכotta רבות בהן נאבקו שלומי אמוני ישראלי על דמותה וצביונה היהודי של הארץ והמדינה. אל מול חסיד ה', שהקדים לנו את ארץ אבותינו לפוליטה, אחרי השואה האיממה, התיצבו בראשי המדינה במגמה מוצחרת לעkor מן השורש את כל מה שריה היהדות נודף ממנו, ברצונם ליזור לאלם ישראלי חדש, ככל העמים בית ישראל, היל"ת.

ההגנה העקבית על קודשי ישראל בארץ הקודש משפיעה עמוקות כבר שנות דור על חיים של כל היהודים היושבים בה, אף על אלו שאורה היהם לא מתאים לווחה התורה. אחת ההשפעות המוחשיות מתחבطة בכך שרוב היהודים הישראלים, עד עצם היום הזה, מתחננים עם יהודים ונמנעים מנישואין תרוכבת. מצב זה בולט במיוחד רקע גלי ההתבולות העכוורות ששופכים את היהודי החפוזות, בהיקף שלא היה כמוותו מעולם.

לאור זאת ניתן להבין את התהודה העצומה אותה קיבל המאבק על הגדרות 'מיهو יהודי' בחוק הישראלי, כאשר עלה לדין בשנת תש"ל. מערכת שאיחדה חוגים שונים ביהדות החרדית, נשאה שהקים והפיל ממשלו במשריעורים, חזקה את גבולות הארץ והגיעה לכלל העולם היהודי. למעשה, שורשי של מאבק זה החלו לבוט בימיים הראשוניים לקום המדינה.

שאלת חמישים חכמים

במשך שנים רבות לא הייתה הגדרה חותית להווו של היהודי, והמדינה התייחסה לאזרחים ולולמים לפני הנחיה שר הפנים, "כל אדם המצהיר בתום לב שהוא היהודי – יש לרשות אותו היהודי, ואין לו רשות מפני כל הכותחות אחרות". הנחיה זו הובילה את הפקידי לחייבת כל העולה על רוחם בנושא חמור זה, דבר שעורר את החשש לטשטוש זהות היהודית של יושבי הארץ ולהתגברות נישואיו הערובת.

בשנת תש"ט, לאחר שהעתור דין סודר בנושא, החליט ראש הממשלה דוד בן-גוריון לפנות לחמישים איש שהחשבו ל'חכמי ישראל', בהם רבנים ידועים שם אך גם אישים ורוח' שאינם שומרים תורה ומצוות, בבקשת שיחו את דעתם בשאלת כיצד על המדינה לנוהג במני שאמו אינה יהודיה אך "שני ההורם מסכימים שילדם יירשם כיהודי".

לא לחינם בחר בן-גוריון לנסה את שאלתו בצורה צויל ולא לשאול ישירות "מיهو יהודי". בן-גוריון הביע כפירה גמורה ואך לא צם ביום הCAFROS, אך בנו 'התកדם' צעד נוסף ונשא אישת שאינה יהודיה. לא ידוע מה היה יחסו הפנימי של האב לה-Origin של הבן, אך ברור שלא רצה להשלים עם העובדה שנכדיו ייחסו לא יהודים. מסתבר שהתנסחו המתוחכם נבעה מרצתו

ברוך ישראל לעמו

**סיפורה של אחת המערכות
הקשות על זהותה היהודית של
מדינת ישראל, סיבוב תיקון
חוק 'מיهو יהודי' וחוק השבות,
במלאת 50 שנה למאבק בניצוחו
של הרבי גדורלי ישראל נוספים
• שאלתו ה'תמיימה' של בן גוריון
ל'חכמים חממי ישראל', בג"ץ
שליט והשלכותיו, עצומת המילוי
והמצב כיום – הממחיש חלק
עדים את עינוי הוצאות למרחוק
של הרבי
הרבי לוי יצחק הולצמן**

עצרת הענק בראשות ר' קוק האדמו"ר בעל הלב שמחה' מנו לתקן חוק מיהו יהודי, בבניין האומה, ביום כ"ד בטבת תשמ"ג

להצבעה, ואך הבהיר זאת בנאומו על דוכן הכנסת: "אנו יודעים שיש ליברים, יש קונסරבטיבים ויש רפורמים לכל המינים וכלל הסוגים והם מגיירים. ولكن אינני רוצה לקבוע הלוות ואני מוסמן לקבוע הלוות. אמר אומרים, אפוא, שמי שיובא עם תעודה גזיר של קהילה יהודית כלשהי, ובכלב שאיןון בן דת אחרת, יתקבל כיהודי". השמתת הדרישת לגירוש 'כהלה' לא הייתה תקלת או שגגה. היהיטה כאן עדמה מכוננת לפרוץ את חומת ישראל, לקבל ג'וירום' שאינם כוללים קבלת מצוות, ולמעשה לרשות גויים גמורים בתור יהודים. השמתת מיליה בזוזת מתוך החוק העוסק בזוזתו של היהודי, כפי שעבר בכנסת ב'יא אדר תש"ל, היוותה אותן הפתיחה למלחמה על שלמותם עם ישראל ממשך העשורים הבאים.

לא היה מדובר רק בחוק תיאורתי. באוטן שנים נפתח סדק צר במקן הברזל' וניתנה אפשרות לחלק מיהודי רוסיה, גרויזה ובוכרה לעלות לארץ ישראל. בעקבות חוק 'מיוחה יהודי' שהקשר את כל מי שהתגייר, הזרה הסוכנות היהודית לשולח עולים ובאים לגירוש פיקטיבי בוינה בירת אוסטריה. הגירורים הסיטונאים הללו עוררו קול' זעה בצייר התונרי, כאשר על המחאה מנצח ר' מאיר מליבאוציטש.

עתיד העם במשמעות סיועית

כבר באותו ימים ראשונים, זהה הרבי ברוח קודשו את השבר שעמיד להתרוגש על צבינה היהודית של ארץ הקודש, כתוצאה מהפרצה בחוק דרשות יהודות לפני ההלכה. חוק זה יחד עם חוק השבות' שהעניק אותה תקופה וצאות לקרוبي משפחה של היהודים לעלות לארץ, הובילו כעבור שנים שלא מזכיר החמור הנמשך עד ימינו, כאשר מאות אלפי גויים מציפים את הארץ ולייתים קרובות מוכרים כיהודים, דבר הגורם לטשטוש הגבולות בין ישראל לעמים גם בארץ ישראל.

בפורים תש"ל, ימים ספורים לאחר חקיקת 'מיוחה יהודי', דיבר הרבי בהתרוגשות ממשך שעה וחצי ברציפות, על "החוורבן האיום שלא יהיה כמותו בחו"ל עם ישראל, על ידי הסרת המחיצה בין ישראל לעמים". בכך רכ'h הביע את התדעה מהר' שיהודים חותמים

להשכיל את נגידיו דרך ולקבע כי הם יהודים לפי החוק. הרוב המוחלט של הנמענים הביעו דעתה נחרצת כי ההלכה היא הבסיסי היחיד להגדרת הזהות היהודית, ולא ניתן לערב בזה שיקולים לאומיים או תרבותיים. אחד מן המשיבים היה הרב זי"ע, כאשר במאchetbo הבהיר לבנ'-גורין שהשאלה אינה נוגעת רק לילדים שורוצים לרשום אותם כיהודים, אלא היא שאלת כללית על כל מי שורוצה להציגו על עצמו כיהודי.

"דעתנו בורורה בהחלט", השיב הרב, "בתהאמ ל תורה ול מסורת המקובלת מדורנו דורות, כי בענינים כאלה אין כל תוקף להציגו כדברו על הרצון להירשם בתור היהודי, ואין בכוח הצהרה זו לשנות את המציאות. על פי ההלכה והמסורת של דורי דורות הקיום והיה עד היום זה - היהודי הוא זה ורק זה שנולד ממש יהודיה או גורש נשתגייר באופן גירוט מדויק, אשר פרוטי סדר גירות זה מבוארם בספרי פסקי דין של עמנואל ישראל מדור לדור ועד להשלוחן עורך".

בין 'גירוש' ל'גירוש' כהלה'

השם שליט מוכר לציבורם יומי מסיפורו של החיל החטוף גלעדי שליט, אך מתרור שלפני 50 שנה עורר בשם זה את אחת המהומות המורכבות והקשוחה ביותר ביחס המדינה לתרבות ולהלכה.

בשנת תשכ"ט הגיע עחרה לבג"ץ אדם בשם בנימין שליט, יהודי שנישא ללא יהודיה ר' ליל, וביקש לרשותו את ילדיו מרשם האוכלוסין כשיכים לאלות היהודי, בטענה שהוא עצמו נולד לאם יהודיה ואינו בן דת אחרת, ואשתו אמנון לא התגירהה אף אינה שיכת לשום קהילה דתית. בג"ץ דין בעתירה זו שנדועה בשם 'בג"ץ שליט' בהרכבת של תשעה שופטים, כאשר חמישה מותוכם הכריעו כי יש לקבל את עתרתו ועל המדינה לרשות את ילדיו כיהודים, והוורו למדינה לקבוע חוק מורה 'מיוחה יהודי'.

הצעת חוק הוכנה והובאה לאישור ועדת השירים לענייני חקיקה, ובזה נאמר: "יהודי הוא מי שנולד לאם יהודיה או שנטגיר כהלה וAINO BEN DAT ACHORT". שר המשפטים יעקב שמשון שפירא, שעמד בראש הוועדה, מחק את המילה 'כהלה' בטרם הוגשה ההצעה

כ"ק גאב"ד עולי זצוק"ל נושא דברים בעצרת הענק לתקן חוק 'מיוח יהוד' בbeniyi האומה. לימינו, כ"ק האדמו"ר בעל הלב שמחה' מגור זצוק"ל, שעמד בראש העצרת

בעומר תש"ל, אמר הרב שמחה' זצוק'ל, אמר הרבי שנפיילת החילאים במלחה נובעת מכך שרשומים עליהם גויים בתור היהודים. הדברים עוררו סערה עצומה בישראל, פוליטיקאים ועתונאים שונים בארץ היגרו בחוץפה ותקפו את האמירות הללו. בשבת לאחר מבחן התיעתוס הרבי להתקפות אלו ואמר: "כשם שבrror לוי שכתבת בעת עתיד העם?". רעווא דרעוואן, כך ברור לוי שהחילאים נפלו כתוצאה מרישום גויים כיהודים".

גדולי ישראל בחזיות

במשך השנים נחלצו גדולי ישראל למצבם מען תיקון החוק. הגאון רבי חיים קרייזוירט זצ"ל אבא"ד אנטוורפן שבבלגיה, ונכנס לעובי הקורה יחד עם אנשי הוווד לדען שלמות העם, וקיים פגישות עם אדרמור"ר גור, מרכן הבית ישראלי והלב שמחה' זצוק"ל, כדי לטפס עזה כדי לתיקן את החוק. מרכן הלב שמחה' הביע תדир את חרdotו מן הסכמה הרוחנית העצומה הרובצת מהחוקים אלו שפוגעים בזהות היהודית. ביחסתו וביעודו נערכה בשנות תשמ"ג עצרת ענק בנינוי ואומה למען תיקון החוק שייאמר בו במפורש שיהודים הוא, זו גוראה אiomah ונוראה שלא הייתה כהה ממש. היהודים יתלה את המצב הביטחוני הרועה בפרצה החמורה של 'מיוח יהוד' שנקבעה באותה שנה. "כאשר אומרם על גוי שיהודי הוא, זו גוראה אiomah ונוראה שלא הייתה כהה ממש. היהודים יתלה את המצב הביטחוני הרועה בפרצה החמורה של 'מיוח יהוד' בתקופת ישראל לעמים" - על ידי זה פורצים גם את החומרה הגשמית כפשתה, וגויים קובעים כיצד על ישראל לנוהג בענייני ביתחון.

"טוענים שישראל היא מדינה דמוקרטית ויש בה שוויון זכויות מלא יהודים ולא-יהודים, אבל מה זה שייך לכתיבת והכרה על אינס-יהודוי שהוא יהוד? ! והלא בוגוע לדודזים שרבים מהם משרתים בצבא ביהדות קרבנות ואף שפכו את אם על הגנת הארץ, לא כותבים בתעודות הזהות שלהם شيء יהודים הם. לאורשנו, דוקא הדודזים לא ירצו שתיתערכו בענייניהם"...

בעונת חנוכה ופשטוו המפורסמת הגיע הגרש"ץ אויערבאך: "אני רק ראש ישיבת ש מכין שיעורים לתלמידים". אך כאשר הרב חפר הדגיש שהרב מליבובו זצוק'ל שunnerכים שלא הכהלה".

מאנשי שמאל. היו כאלה שאמרו בಗילוי לב: יש לנו משמעת סיועתי, אנחנו לא יכולים. אמרתי להם: איך אפשר בעניין ערכי ויסודי כמו עתיד עם ישראל לדבר על משמעת סיועתי? אתם לא מכונת אוטומטיות אלא אנשים בעלי מחשבה, איך תבטחו את עתיד העם?".

סכנה לביטחון ישראל

בשליחי קץ תש"ל הוכרזה הפסקת האש של מלחמת ההשתה בין ישראל למצרים בתיקון אמריקני. המצרים לא קיימו את תנאי הפסקת האש אפללו ים אחד, והחלו מיד להניע סוללות של טילי קרקע-אוויר לעבר תעלת סואץ, להתחבש ולהעירך לקראת מלחמת יום הכיפורים הנוראה שפרצה בעברות שנתיים. באוותה תקופה ועק הרבי זי"ע והתריע על השתקה ואולדת היד אל מול ההיערכות המצרים ועל הכנעה לאוותה הפסקת אש' שאין בה ממש.

הרב תילה את המצב הביטחוני הרועה בפרצה החמורה של 'מיוח יהוד' שנקבעה באותה שנה. "כאשר אומרם על גוי שיהודי הוא, זו גוראה אiomah ונוראה שלא הייתה כהה ממש. היהודים יתלה את המצב הביטחוני הרועה בפרצה החמורה של 'מיוח יהוד' בתקופת ישראל לעמים" - על ידי זה פורצים גם את החומרה הגשmitt כפשתה, וגויים קובעים כיצד על ישראל לנוהג בענייני ביתחון.

"לאחר מכן הוגשה שאלתא עלידי ראש המשלחת גולדה מאיר, מינתן לאנשי חב"ד אישור להיכנס לארץ בין הפגיעה בענייניהם..." בקורסות ישראל לבין המצב הביטחוני, והשפיעו על נציגי הציגו, היתה חקירה שלמה ואף חזותם כל חבר הכנסת ראו אותן. כארון כבורי נספת הצעיו נגד תיקון החוק, ונפפנו להם עם הידים לאות מהאה ואזהרה.

ומאשרים במו ידים שגוים בלי שום ספק הם יהודים".

"הסיבה שמרעישים כל כך בונגוג ל'מיוח יהוד' היא בגלל שכבר כללו כל הקיצין", אמר הרבי. "העובדת ששכנעו את העלים שלארוך ימים ושנים יכולים להעלים את האמת ולרמות יהודים, לרמות את העולם, ואיפלו לרמות את עצמו, וכך יכולם לומר על גוי שהוא יהודי, לומר שיש רק מקרים בודדים שוגים ננסים לארץ ישואל בה בשעה שיש מאות מקרים כאלה, ולומר ש'יהוק השבות' הוא 'הישג דת'".

עד מהרה הוקם 'הוארל מען שלמות העם' במטרה להילחם לתיקון החוק ולקבוע שזהות היהודית תליה רק בכללי התורה וההלכה. בראשות הוועד עמדו הרב יהודה פלדי ז"ל, איש ספר מיזוצי הונגריה, והרב שמואל חפר ז"ל, מנהל סמינר 'בית ובקה' בכפר חב"ד, שהליך לעולמו בחודשים האחראונים. הוועד פעל מול חברי הכנסת מכל גוני הקשת וכן קיים הסברה נרחבת על חומרת הנושא כדי לעורר מהאה ציבורית.

לימים סייר הרב חפר על הפעולות המאומצת שנעשתה מאחוריו הקלעים לתיקון החוק. "זכורני שהייתה פעעם הצעה על תיקון חוק 'מיוח יהוד' בתקופת ממשלת גולדה מאיר, זה היה יום דרמטי. לחצנו על חברי הכנסת בדרכים שונות להצביע על תיקון שנדרש אייר בהלכה". בעת הצעה עליינו לתא מיום השמור לנשיא המדינה, באישורו של קצין הכנסת, ובאישורו של חבר הכנסת ראו אותן. כבורי כבורי נספת הצעיו נגד תיקון החוק, ונפפנו להם עם הידים לאות מהאה ואזהרה.

"לאחר מכן הוגשה שאלתא עלידי ראש המשלחת גולדה מאיר, מינתן לאנשי חב"ד אישור להיכנס לארץ בין הפגיעה בענייניהם..." בקורסות ישראל לבין המצב הביטחוני, והשפיעו על נציגי הציגו, היתה חקירה שלמה ואף חזותם כל חבר הכנסת ראו אותן. כבורי נספת הצעיו נגד תיקון החוק, וגם

שמיר אתם את לבו לנושא זה שהיה רוחק מאורה חייו, אך מכיוון שהיה זוקן לתמיכתה של אגדות ישראל במשלו, התחביב כי הממשלה תתקין את החוק. למעשה, כמו שאר נבחרי הציבור, התחביבתו הייתה רימה והחוק לא תזקן, וכן נותר המצב עד עצם היום הזה.

על פ' נתוני משרד הקליטה, היו בישראל לפני כעשור כ-320 אלף עולים, ובוכם מחבר העמים, שהגיעו לארץ מכוח חוק השבות אך אינם יהודים לפי ההלכה. נכון להיום, יותר מ-85 אחוז מקרב העולים מחבר העמים שגילם פחות מארבעים,

יחד לארץ הקודש והתיישבו במאה ערים, הוא הבהיר לסלס את מוצאה ומשמעות כך מעולם לא התגירהה.

הרוב גروسמן הוכה בתודהה, אך לאחר מכן התעתש ווימן אליו את הבוחר, שהוא מטובי הבוחרים בישיבת. הוא סיפר לו דברם כהוויתם והבחור התעלף מיד. לבסוף הצעיר הרוב גROSSENMAN לבוחר שהוא עצמו יטפל בעניין. הוא הזמין את הכללה והסביר לה את המצב, שאי אפשר לעורך חופה וקיודין כעת. הוא

שכנע אותה שלו תספר להוריה מאומה, והוא יגיד את הבוחר והשידוך יקום ויהיה, והם יחיו חיים מאושרים. וכך אכן אירע.

עצומת המיליאן

כאשר הווקמה ממשלה שMRI בسنة תש"ס, יוזם הוועדר למען שלמות העם את עצומת המיליאן עליה חממו מיליאן יהודים מושבי ישראל, הקוראת בראש הממשלה וחברי הכנסת לתקן את החוק. "כשהבאו ליצחק שמיר את החתימות", בחוק

מתאר הרוב חפר, "בדיק איז באה גם משלחת של רופאים. היה לך אידי מל הכלויינים".

בפגישת הרוב חפר עם שמיר נכח גם הגאנז, רבי אהרן סולובייצ'יק זצ"ל משיקאגו, שהגיע במספרה נפש בכייסא גליליים. הוא אמר לשם: "עוד מעת תצטרך לעמוד בחזיות של שלמות הארץ. דע לך, הרופאים מה嘲וים חוד החנית כנגד גיור הכללה, יהיו גם חוד החנית נגד שלמות הארץ. הם ילחזו באורה"ב על הסנאטורים ועל חוגי המשל כדי שיורו לך למסור שטחים לעربים".

אות ממשמרות המכחשה שהוקמו בידי המאבק לתיקון החוק

עומד בראש מערכת זו ומודבר בצעד נחוצה ביוור, נענה הגרש"ז והתקיים כנס דיןין מיוחד בו פסלו את גיורי וינה.

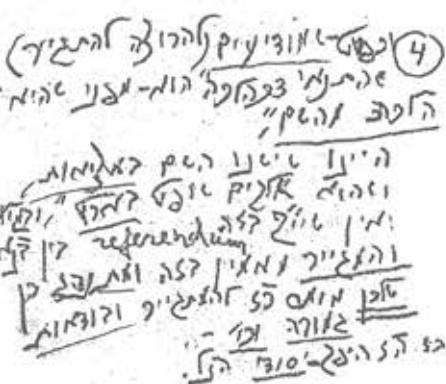
במהלך הכנסים שנערכו במשך השנים לתיקון המעוות, סייר גדויל האדרמי'רים שמהיחסים היטב את הסנה הרוחנית הקיימת בהעדר בדיקה מעמיקה ויסודית כפי ההלכה בענייני יהדות ואת הנזק שגורמים החוקים שמאפשרים רישום של גויים כיהודים, לעיתים גם בחוגים תורניים וחודדים ממש.

כך סייר הגאנז רבי ישראלי גROSSENMAN זצ"ל ראש ישיבות קROLIN, שהתכוון לסדר קידושין עברו זוג במאה שערים, ושבועות טפומות לפני החתונה קיבל פתק אונומי בו נרשם שיבודק את חזרתו של החתן. החתן למד בישיבה חסידית במאה שערים, ולבן לא עלה על הדעת שיש כאן עיה, אך הפתק לא נתן לו מנוח וממה ימים לפני החתונה קרא הגרשי' גROSSENMAN לאביו של החתן ואמר לו שהוא רוצה לדבר אותו. עוד בטרם התחליל לדבר פרץ האב בבבלי, ואז הבהיר הרוב גROSSENMAN שאכן יש דברים בגו.

האב, היהודי מומוץ הונגרי, החל בספר כי בשנות המלחמה הסתרו אצל משפחה נורית ואחת מבנות הבית רצתה להינשא לו, והוא, מתוך נאמנות או הכרת תודה, הרגיש שאינו יכול לסרב לה. הם עלו

גירור איינו נתון למשאל עם

על טוות מתאם שנכתב לעיתונות בשאלת "מיهو יהודי" העיר רובי:

וכפשות - שמורדים (להרוצה להtagiyir) שהנתני ד'כהלה"ה
הוא - מפני שהיא הלהה מהשם, הינו שישיונו השם במציאות, והוא אלקים שופט בארץ", ובמילא אין שי' בוה refeerment [=משאל] בין בני אדם, והמגיר מאמין בזה ומתנהג כן, שלכן אומר כל זה להמתגיאר ובבודאות גמורה וכו' -

כל זה הרי זה הפק יסודי הנ"ל
[ההפק מיסודות שיטות של הורמים
השונים המבקשים לגייר].

תפקידים
של הרבי
מושולחנו

קיים קצרים לדמותו של הגאון החסיד הרב עדיןaben-Yisrael (שטיינזלץ) צ"ל, שנפטר בערב שבת פרשת עקב, בהוטירו אחריו יבול עצום ובלתי נטפס של ספרות תורנית ענפה שהנגישה את יסודות התורה, היהדות והחסידות לרבים מספור

הגן החסיד

וכך כתב הגר"ם פינשטיין על הכריכים הראשונים של התלמיד המבויאר: "בשםה ראייתי הפירוש החשוב של הרב הגאון מוהר"ר עדין שטיינזלץ שליט"א מעיה"ק ירושלים, על מסכתות ביצה ור"ה... נוסף לעוד כמה חלקיים, הם באמת עבדוה גדולה, שייכולים להיות לחשולת לא רק לאלו שכבר מרגלים בלמוד הגמרא, ורוצחים להעמיק יותר, אלא גם לאלו שמתחלים למדוד, להדריכם בדרך תורה אין להבחין ולהעמיקabis התלמיד".

לימים גילתה כי העובודה על התלמוד המבויא נעשתה כולה בהכוונה ובעצות ספציפיות שקיבלה מהרב בכתוב ובעל פה. אף התבונת הקיימת של צורת דף הגמרא, המשמרת את צורתו באופן שכל עםוד מקורי מתפרק על כפולה עמודים, נעשתה עצמה האישית של הרבי.

מקרבם לתורה

קרוב ליבול שנים ערך חיבור הביאור על הש"ס, והביאור תורגם גם לשפות נוספות, כאשר מאות אלפי לומדים בזכותו את הגמרא. בתוך שנים אלה הספיק לכתוב גם את הביאור על ספר התניא – על בסיס שיעורים שהוא עצמו מסר בחוגים מיוחדים ולימדים בשעה שבועית מיוחדת שהוקדשה לכך ב'יקול ישראלי'. במקביל הרבה במסור שיעורים מעמיקים בכל חלקי התורה, ולעוזר את לבות

לפניהם צהרי יום שישי, עבר שבת קודש פרשת "זה יהיה עקב תשמעון", עלתה לגני מורומים נשמו הגדולה של הגאון החסיד הרב עדיןaben-Yisrael (שטיינזלץ) צ"ל, שעמד בראש מפעל האדריכלים להנחלת התלמוד הcabal, התניא"ך, המשניות, הרמב"ם, ספר התניא ועיר שורה של ספרי יסוד להמוני בית ישראל, באמצעות שורה ארוכה של חיבורים בשפה נהירה וקולחת ושווה לכל נפש. חבריו הרבים תרגמו לשכל שפות וסייעו למילוני יהודים בארץ ובכל תפוצות ישואל. במרוצת השנים נדפסו כל ספריו ביוטר מהמשה מיליון עותקים.

הרביaben-Yisrael נולד לפניהם 83 שנה בירושלים ובגיל צער התקרכ, מיזומו וברכחות עצמו, לתורה הקדושה ולמצותיה כשהוא מקבל מגדרי ומפורשי רבנן חב"ד דאי הגרש"ח ששונקין, הגר"ד אליעזרוב, הגרש"ח קסלמן והגרש"א הילפרין זצוק"ל. הוא עצמו העיד בפני בנימין ליפקין בראיין יוביל שנים על הגאון רבי שMRIHO ששונקין, מפארדי גידולי תלמידי ישיבת תומכי תמיימים' בליובאוויטש: "מדרי יום הייתה נמצאת ב櫃תו בחצי יום, לומד עמו חסידות וושאב ממנו הבהמה מנותות החסידות". הנער הצער הוכר עד מרהה כעילי נדייר מסוגו, ושקד על התורה והעכודה ביגעה עצומה כשבתו שנים ספרות הוא וכosh בקיותה עצומה בכל הש"ס בבבלי וירושלמי, בכל ספרי הראשונים, בתורת החסידות ובספריו היראה והמוסר.

מפעלי חיון

התקדמותו ושקידתו בלמידה תורה לוותה בהדרכות וברכונות רבים שקיבל מהרבי זי"ע. בדרכו הקדושה של הרב, שקרא ופעל בכל עת להרבות חילאים לתורה ולקרוב את לבות ישראל לאביהם שבשמים, החיליט הרבaben-Yisrael לצאת לדרכ' במפעל חדשני וחסר תקדים של ביאור הגמרא באופן שווה לכל נפש, כך שהיהודים מכל הסוגים והרמות יכולו לקבל ולהתחבר לאור התורה. כך עשה גם כשביאר את ספר התניא קדישא בביאור שווה לכל נפש המעורר כל לב להידבק באהבה ויראת הש"ית ולזנוח את הבל עולם הזה. ביאورو הנודע על הגמרא זכה להסכמותיהם והתפעלותם של רבים מגודולי ישראל זי"ע, בהם הגר"ם פינשטיין, הגר"ע יוסף וכ"ק גאנ"ד ערלי (שהתגורר בשכנותו עמו) זצוק"ל.

בקרובי

בניין ליפקין

אחרים, אולי תנסה את שם המשפחה ללשון הקודש?". הרב שטיינזלץ מופתע לחלוטין והרבבי משיך: "יש כמה שמות משפחה המתחילה ב'יאכן'". הרבி מנה כמה דוגמאות והציג לאטען אחד מהם או הדומה להם, "עד שזה יהיה דבר גיל".

הרב עדיןאמין מופתע למזרי אבל מהנהן בראשו והרבבי משיך: "אניאמין מעתה בענייניך אבל אני לא מכיריה. אם אתה חושב להפך, עשה כרצונך". והוא, כמובן, מנענע ראשו לשיללה ומביע על אחר את רצונו למלא את הוראת הרבי. או אז אומר הרביה: "אבל זה צריך להיות בהסכמה האישה". ריעיתו של הרב עדין הנוכחת במקום מחייבת בתחרגשות והרבבי אומר לה: "הרי גם את המרכזי לשנות את שם המשפחה". הרבי מעניק לשני בני הזוג את ברכתו הקדושה: "בשורות טובות, הצלחה

רבה" והשניהם יוצאים מול פניו הקדוש. זמן קצר לאחר מכן מאמין הרב את השם ابن ישראל (המקבל את אישורו של הרבי בכתב) וזה השם המתחילה להופיע מעתה בכל היכוריו בעוד שם המשפחה הקודם והמקור מופיע בסוגרים בלבד. כדי שנה חולפת והרב ابن ישראל מתייצב שוב לפני הרבי. הפעם נפשו בשאלתו. בנו נאבק על חייו בעודו נען, לנוכח גידול מאידר המKEN בדמות לע"ע. הרבי מעניק לו את ברכתו ותclf שואל: "האם שניתם גם את שם משפחתו של הבן?". משעננה בחיבור נמרץ, מגיב הרבי בשביעות וצון ניכרת וכמו מבקש לו דא שוב: "ممילא גם הוא נקרא ابن ישראל?". ושוב מתקבלת התשובה

ההיבונית והרבבי מבורך: "בשורות טובות".

בנו של הרב הצלים לחלוטין ונרפא באופן ניסי מהלוקמה בה לכה. ביום זהה הוא, יבלחט"א, מנצח על האימפריה הספרותית העשירה שהותיר אחריו האב.

זה מעשה שמיימי למזרי המעד על מידת הקירבה העצומה שהפגין כלפיו הרבי ועל הערכות האישית שנטלו עליו ועל כל אשר לו.

זה היה בחודש חשוון תשנ"ד, לפני קרוב לעשרים ושבוע שנים. פגשתי אותו, את הגאון האמתי, רבינו עדיןaben ישראלי (שטיינזלץ) ז"ל, בחצר הרבי. למרות גילו הצעיר, הוא ניאוט לבקשי להעניק לי ראיון, ואשונן מסוגו, על הפגישות הרבות שאotton זכה לקיים, פנים בפנים, בקדושים פנימה עם הרבי.

שעה קלה קודם לכן היתי עד לתגובה נסערת למדוי שלו כאשר לראשונה ראה את הרבי, לאחר האירוע המוחי ששינה מן הקיצה אל הקיצה את אופיו ומסלול החיים בחזרות קודשו. בהתקדים לנוהג שהיה אז, כתום התפללה, היה נפתח וילון המרפא בה שהה הרבי, קהל החסידים היה פורץ בשירה והרבבי היה מעודד אותה בתנועות ראשו הקדוש.

הרב עדיןaben ישראלי, היהודי שזכה לעשרות ריבות של שעותشيخה אישיות עם הרבי, פנים בפנים, הבית עמוקקי קומת בית המדרש אל המרפא הנישאת ממעל כלום רעם. בחלוף רגעים אחדים של Shirah, עת הוטט הוילין וקהל החסידים מיהר לעוזב את המקומות, נגלה לנגד עיני מזחה קורעל. הוא נותר במקומו, התישב, הרcinן ראשו על ידו המנוח על השולחן והתייפח בכפי שעשה ארכואה. צו הייתה התגובה הנפשית, הספונטנית והבלתי נשלטה של מי שזכה לראות מלך ביפויו ועתה נאלץ לחזור בשכניתה בגלותא.

•

מדחים להתבונן במפנה המדרהים והבלתי נתפס שהתחולל בשלב מתקדם מאוד בחייו, לאחר שכבר מלאו לו שנות יובל, ביוזמתו האישית של הרבי, ובẤתערותא דלעילא.

הוא מתייצב לפני הרבי וזוכה לקבל את ברכתו. ואז, כשהוא נפנה לכלת, הרבי מבקש לקרוא לו שוב ואומר לו כהאי לישנא (בתרגום חופשי מידיש): "בכלל, העבודה שלי היא להתעורר בעיסוקי

רכבות בית ישראל בכל רחבי תבל להתקרוב לתורה ולנותן התורה, כאשר ניתן להציג על רכבות משפטות שהפכו ליראים ושלמים בוכחות.

בגישה מכובנת, על מנת להצליח להביא את התורה הקדושה לכל סוג הקהלים ולהשפיע עליהם להתחבר להשיית, בחר הרב אבן-ישראל לילכת בדרך יהודית שהצליחה למצוא נתיבות לרבים מספור אשר לעולמים הוא הכנסיס את תורה החסידות ואת עובdot ה' מתוך אהבה ויראה, חיות והתלהבות, ומתוך ידיעת ה', כאמור "דע את אלי אביך ועובדך בלב שלם".

במקביל, נדר בעולם כולו לשאת הרצאות ביהדות, אף בפני נקרים שביקשו לשמעו מפני אודוט העם הנבחר ותורת ה'. במסגרת זאת הופיע חכמת אוניברסיטאות מובילות ונודעות ברוחבי הגלובוס ואף הזמן לא אחת ולא שתיים לאומיים מוכנים בבית הלבן בפני שווי עולם שהוא בזמן אחד דבריו. ביטוי ישיר ניתן גם בתרגומים חלק מספרייו גם לשפות כמו יפנית וסינית, לנוכח הביקוש שלהם גם בקרב עמים אלו.

לאורך עשרות השנים, הצליח הרב לגעת בייהודים המנוכרים ביותר בכיקול להיאdot, כאלה הנחשבים 'שמאלניים' ואף 'אתאיסטים' אשר האינו לדבריו בקש וביראת-כבד. מתוך גישת "ומקרבן לתורה", ולא "מרקם את התורה אליהם" היה מקפיד לדבר בפניהם ללא הרף, בפשטות ובנוחות, על הקב"ה, על הנשמה האלוקית שככל היהודי, על צמאנה להתקרוב לבוראה ולהידבק בו, ועל כך שהדורך היהידה לבצע זאת היא למוד תורה וקיים מצוות. בדרך זו קירב רבים לאור היהודות.

עם פטירתו, פורסמו תגובות רבות מכל גוני הקשת, שהמחישו יותר מכל על השפעתו וההיקפים אליו הגיעו הביא את התורה.

רקע כללי של המחלה

טיפולים מתאימים למחלה

מידע על תרופות ותופעות לוואי

טיפולים אלטרנטיביים

טיפולים חדשניים

המידע באינטרנט נגיש לך תמיד מודיע
- לשם כך אנחנו כאן

צוות מקצועי עם נישה

למידע מקצועי

דעת

מרכז
מידע
 רפואי

עונה על שאלותיך

ומספק מידע רפואי מקצועני ועדיוני
על מחלות, תרופות וטיפולים חיים

03-9543349

daatri@yadsarah.org.il

אני לדודי: בין תפילה לבין אמרה

למה התכוון החסיד הוותיק שאמר שאין לו כוח להתפלל • מה המשמעות העמוקה של המילים "בא נימים" • ומה משמעות אמרות נרכות השור במתינות

פחות. ובדוק בשביל זה יושבים חסידיים מעת לעת – וגם אנחנו כרגע יושבים יחד – ומתוודדים ואומרים 'לחיים'. כדי להבהיר זאת בעצםנו.

עצמם העוני שמתאספים ומתוודדים ביחד, כבר נותן כוחות ופועל עועלות גדולות. אבל מהתוודדות צריכים לצאת עם הכללית, עם עניינים הנוגעים למשהו בפועל. והנוקדה היא כאמור שצרכיים להיות חזורים בהרגשה שכולנו שלוחים, שלכל אחד מאיינו יש אחריות אישית לביצוע התפקיד שהוטל עליו.

לא משנה היכן אתה נמצא – בחוג המשפחתי, בכלל או בעסק – איןך בעל בית על עצמן. נכו אמנים שבדרך הטבע אתה בעצם בחרת להיות במקומו המוסמי הזה מפני שהוא מצא חן בעיניך. בונסף לך גם תייעצת עם חברים והרב שלך אף הוא המליץ לך להיות שם. אבל לפני הכל ואחרי הכל עליך לערת שהתגללת לשם בשליחותה והעלינה. אם איןך חשוב לך ואינך מאמין בזוה, עקרת את הגזע והענפים והפירוט כאחד משורשיהם. אתה חי באוויר. תלוש מהקרעך. כמו פטרייה שאינה גידולי קרוקע. ההכרה העמוקה בכך שמוסוב הסיבות הוא זה שמנה את חייך ומדרך אותך אל המקום שבו נמצאתה השליחות שלך, היא היסוד לכל עבדות ה' שלך.

צרייך לזכור שדרך הטבע, זה לא ההפך מałaוקות, שהלווא העולם והחווקים שלו מנהלים על ידי שם אלה החשובים שבאמירה ה' הטבע. יש לשון של הרבי הקודם, על אלה החשובים שבאמירה על דבר מה כי הוא על פי חוקי הטבע יש סתירה לאלאוקות. אומר

עלך הרבי הקודם, חס ושלום ! גם חוקי הטבע הם יציריכי כפיו של הקבר"ה והם אלוקות. لكن, גם כאשר בהסתכלות חיזונית נדמה לך חילילה בסתירה לך שהקבר"ה הוא זה ששלח אותך וכיוון אותך לשם.

בשביל זה אנחנו אומרים 'לחיים', להבהיר את הנוקדה הזאת בראש שלנו.

להתפלל במתינות

כל אחד מציר לעצמו איזה חסיד גדול, איך הוא התפלל – ורוצחה להיות כמוותו. רוצים להתפלל כמו הרשב"ץ (ר' שמואל בצלאל שפטיל, מגולי החסידיים בדורות הקודמים והמחניך של הרבי"ץ בילדותו), כמו ר' איצ'ה מתמיד ...

ר' מענDEL (פוטרפס) היה מתאר את תפילתו של ר' איצ'ה, שהיתה כמו מטוס שמחם את המנוועים שלו זמן רב, והמנוע עושה רעש, ואו ברגע מסוים המטוס מתרומם וממריא. לפני התפילה היה ר' איצ'ה הולך בחדר מצד לצד, חושב ומתרבן בחסידות משך זמן רב. ברגע מסוים הוא היה מתחילה בתנוחה "ההדו לה" קראו בשם – ונחת מה'טיסה' הזאת ב"אך צדיקים".

אבל כל ה'צדיקים' האלה טובים כדי לעורר אותנו קצת. בפועל ממש, אנחנו לא מתחילהים את התפילה שלנו ממה'צדיקים' האלה. אנחנו מתחילהים לתפלל מלמטה למעלה. בברורה אישית פנימית שהולכת עקב בצד אגודל. מילאה אחרי مليה, כאשר כל מילאה היא אכן مليה. מכוונים לפירוש המילים ומפעם לפעם חישובים הסבר על פי חסידות.

הרבי בשנים האחרונות דיבר פעמיים על העניין של "אמירת ברכות השחר במתינות". מה זו מתינות? מתינות זה לא או דווקא מושג של זמן, שהתפללה תנהלה באיטיות. אתה יכול להתפלל שעתיים תמיינות וזה לא יהיה במתינות. ואתה יכול להתפלל שלושת רביעי שעה, וזה כן יהיה במתינות.

אחד החסידיים שנודע ביגיעתו הגדולה בעבודה ה' היה ר' זלמן משה היזחקי. רבים מכירם אותו בגל הסיפורים על סגנון הדיבור החריף שלו, אבל האמת היא שאצלו גם זה נבע עמוק האמת שהואطبع עצמו.

ר' זלמן משה היה שוחט. זו הייתה הפרנסת שלו. סדר היום שלו היה עמוס ומייגע. בשלוש-ארבעה לפניות בוקר קם והלך לבית המטבחים ובמטבחה-תשע בבוקר היה כבר אחורי העבודה. אז החל לעסוק בהכנת תפילה – לימוד חסידות וכו'. בעת שלמד מאמר אסידות ניכרה עלייו גיגעה רבה. יש תמונה שלו ואפשר לראותו אצלו פנים של אריה. הוא היה אריה ("גיבור כארוי") גם ובעירו כלפי עצמו. דרש

לפני התפילה ר' זלמן משה לא היה אוכל. אבל פעם אחת הוא חז מהשחיטה ואכל. אני יודע אם אכל מזונות או אולי אפילו נטל ידים. התלמידים שלו ראו זאת והתפללו. "מה קרה היום?", שאלו אותו. והוא ענה להם: "חזרתי מהשחיטה באפיקת כוחות ולא היה לי כוח להתפלל. נאלצתי אפוא לטעם מהשו כדי שאוכל להתפלל".

באומרו "לא היה לי כוח להתפלל", לא החכו ר' זלמן משה שלא היה לו כוח להגיד את המילים ולהתפלל עם המניין. אלא שלא היה לו כוח להתפלל בארכיות ובגיגעה, crudely. כשהושמעם ואת מתעוררת התמייה: "נו, מה קרה אם יום אחד תחפלל עם

כלום; תגיד את המילים ולא תתעמק ותתיגע בתפילה?".

החשובה עלך היא שאצל ר' זלמן משה להגיד מילים בלבד, לא לקרוא להתפלל. יום בלילה תפילה, לא נחשב בעינוי יום.

את הפסוק "ויאברם זקן בא ביום" מפרש הוזה הקדוש במשמעות של "בא כל הימים", שלא היה חסר יום אחד שבו לא קיים מציאות. וכותב עלך הוזה, "חסר לו יום חרדא", חסר לו לבוש חרדא" (חסר לו יום אחד ורק בו, על ידי קיום מציאות ועובדת ה'). וכשים אחד האדםינו עובד את ה' crudely, חסר לו הלבוש של אותו היום. מושם לך אצל ר' זלמן משה לא להתפלל crudely אפילו

יום אחד, היה דבר שככל לא בא בחשבון!

הגיעה הוזה, ההתמסרות המוחלטת הוז, נובעות מההגשת שליחות. יש כוונה עליונה ששבבילה אני פה בעולם והעוני הזה חייב להתבצע. לא תמיד יש כוח להתפלל. לא תמיד יש כוח למדוד. גם להתווער לא תמיד יש כוח. אבל אם אנחנו חדרוים בהכרה שאנו נרואה חדיים מציאות. וכותב עלך הוזה, הכל נראת אחרת. החדים שלוחים, שלוחים של ההשגה העלינה, הכל נראת אחרת. החדים עם עצמנו נראים אחרת, החדים עם בני הקהילה – יהיו אחרות לגמרי.

**אלפי יעדים,
נתיב אחד!**

תיב מדרה – היחד שמענו לכל בתוכנת בארץ!

**לא להיות
פטריות**

אנחנו לא חיים באוויר, איך שב ואיך שמתחשך. היום בא לי להתפלל או אני מתפלל, מחר לא יבוא לי להתפלל או לא להתפלל. היום מתחשך לי למלמד או אני לומד יותר, מחר לא יתרחש לי או אלמד

**אלפי בתים נכסות
חלוקת כל שבעה
בצורה הטובה
ומ滿תלה ביתו.**

נתיב סדייה

רוצה שהעטפן שלך יגיע לידי
טלפון אחד והוא בטלפון הבנקו!
074-703-5009

לחץ. לעיתים אם אני יודע שיש הרובה פירושים ואני 'חייב' לדוחוס את כולם לתוכה ההפילה של, זה עצמו מונטל מני את המתינוות. כאשר אומרים "שמע ישראל" אני לא חייב לדוחוס את כל הפירושים בוה. מספיק להתמקד בפירוש אחד, אבל את הפירוש הזה לחשוב במתינוות.

ברגע שאני עושה את הדברים מתוך חוושה אני חייב לעשות אותם, אני ממחמיין את כל העניין. כי אז אני דומה לאותו היהודי 'בעל בית' שמתפלל במהירות. הוא 'חייב' להגיד את כל המילים ואני 'חייב' לחשב את כל הפירושים. לזה לא קוראים מתינוות.

מתינוות זה עניין נפשי וצריך לעבוד עליו. במילודו כemdor בשבת, שואו התפילה היא יותר מאוחרת. אתה רעב, והציאולנט מריח טוב... אתה רוצה להתפלל כמו שצראין' אבל ביחס עם זה להיות כבר אחריו שהתפללה 'כמו שצראין'... אם זה המצב, אז לא 'התפללה'. היסוד של עבודת התפילה, "דע לפנֵי מי אתה עומר", הוא תפילה במתינוות. ■

מהינוות זו תנעה בנפש. אך אתה ניגש לתפילה. אתה יכול להתפלל ויש לך הרבה פירושים של חסידות על התפילה. אתה רצה לחשוב את כל הפירושים ב"הוור", ב"ברוך שאמר", או התפילה תיקח לך שלוש שעות - אבל זה לא יהיה במתינוות. כי אתה לחוץ. חשבת פירוש המילים ב"הוור לה", כי טוב, אבל אתה כבר רוצה להתקדם. אמרת "שירו לו זמור לו" ושוב חשבת פירוש המילים גם הסבר על פי חסידות, אבל אתה כבר רוצה להמשיך הלאה. לעבור לפך הבא. להיות כבר אחריו. ב"ישתחב", ב"ישתחב" אתה כבר רוצה להיות אחורי 'שמונה עשרה'. אחורי 'שמונה עשרה' אתה מרגיש קצת יותר חופשי, קצת יותר משוחרר, אבל גם אז אתה כבר רוצה להיות אחורי תפילין דרבנו תם". זה עניין בנפש.

ההתפלל במתינוות הפירוש הוא שאתה לא לחוץ. אני לא רוצה לגמור. אני אוחז ב"הוור" ואני לא רוצה לגמר "הוור". לא צריך סתם להחוץ על המילים ולמושך ומן בכוח, אבל מה שיש לי לומר ולחשוב - אני אומר וחושב. "ברוך שאמר" זה "ברוך שאמר". ברגעעה. לא רוצה לגמר. רק התכוון הרב כי שדייבר על "ברכות השחר במתינוות".

במיוחד בשבת

אתה לא חייב לחשוב את כל הפירושים של חסידות שאי פעם למדת ושאתה יודע. תחשוב אחד, אבל במתינוות. ביל

עיר מקלט

הגב נחמייה וילהם, שליח הרבי בגננקוק תאילנד

פאזל קרוע

שאחד מעשרת הדיברות זה "כבד את אביך ואת אמך", וזה לא פהו החשוב ממשנית שבת. כתבתי גם שיש לו הזדמנות לקרוא את אמא שלו אם ורק ינהג נכון. למחורת פגישה אוטוי האמא אסיפה להשבחו כעס עליה מאוד שהוא מערבת רבנים, ואמר לה: "זה בכל מקרה לא יעוז לך, אני לא אשנה וגם לא קראתי את המכתב, קראתי אותו ורוקתי לפח".

אני חייב להודות שקצת CAB. בכל זאת השקעת כמה שעות לכתוב מכתב שיתן לו הרגשה טובה מצד שני יסביר לו שהוא טועה. לא נעים היה לדעת שהוא אפילו לא קרא את המכתב. כמה ימים אחר כך נסעה האמא ולא שמעתי ממנה יותר. קיוויתי שאיכשהו הדברים יסתדרו.

שנתיים לאחר מכן. לי שבת אחד השתתף איתנו בתפילה ובסעודה בחור חורי. כשירדו לעוגן השבת הוא הצעיר וביקש מיד את רשות הדיבור: "לפנֵי שנתנים וקצת טילתי טイル אורך אחרי צבא, במהלך הטילו בהודו חזותי בחשובה וכשהזרתי לארכן המשכתי בהתחזקות ונתקתי ב��ן קיצוני מאוד. אמא שלי לא הייתה מסוגלת להחזיק מעמד אתי ועוזבה את הארץ. היא הגיעו לבית חב"ד בגננקוק וסיפרה על כך לרוכב, והרוכב כתב לי מכתב אורך ושליח אותו בפקס אליו הביתה".

"ברגע הראשון עשתה, קראתי את המכתב ורוקתי לפח, צלצלי לامي בעצבים וכעסתי שהוא מערבת הרבה. אבל אחריו שניתקתי את השיחה הסתקרנית בכל זאת לדעת מה כחוב שם. הוציאתי את הקראים מהפה ונגע ללב. אחרי כמה הفال. קראתי את המכתב שמאוד נגע ללב. אני זוכר מהימים של מחשבות צלצלי לאמא, התנצלתי וביקשתי ממנו לחזור לארכן ומואן חום חיים ביחס בשמה ובאוושר. הגעתינו היום לטאילנד ואני חזר במווצאי שבת. מטרת אחת לנסיעה שלי: לבקש סליחה מהרב ולהודות לו על שבוצותו אני בקשר כל כך טוב עם אמא. האFINAL שלנו הוושלם".

יום אחד נכנסה לבית חב"ד אישה לא צעירה והתיישבה במטענה שלנו. זו הייתה שעת בוקר מוקדמת, והיא מנסה את הזמן שעיה ועוד שעיה, ובסוף עזבה את המסעדה בשעת לילה מאוחרת. גם למחורת היא הגיעה כמעט ואשונה ונשארה עד הלילה. ניסיתי לשוחח אליה אבל היא התמקה, ראייתי שהיא אבל לא הצליח ליizzare אותה קשר.

ביקשתי מהאת הבנות המטילות לנוות לבור אצללה מה הסיפור, ולמחורת באה המטילות וסיפורה שהבן של האישה הוא חזר בתשובה וקשה לה אותו מאד, ולכן היא ברחה לכאן. ניגשתי אליה ואמרתי לה אני רוצה לשמעו את הסיפור של הבן שלה. היא פרצה בבכי והחלה לספר:

"יש לי בן יחיד, לפני כשנה הוא נסע לטילו במורה ובמהלך הטילו בהודו הוא חזר בתשובה. כשחזר לארץ הוא החל להכנס כלים חדשים לבית. התאמצתי לבכד אותו, لكنות את האוכל לפי הנסיבות שהוא רוצה ולסדר פלטה לשבת ו עוד, אבל זה לא הספיק לו. הוא החל לזרוש מנני בתוקף לשומר שבת בעצמי, וטען שהחיבים לכוסות את כל המראות בבית ו עוד כל מיני רעינונות שלא יכולתי לעמוד בהם. בשלב מסוים נשברתי, השארתי לו כרטיס אשראי, סיכמתי עם העוזרת שבבואה כמה פעמים בשבוע לבב לו והודעת לו שאני לא יכולה להישאר כך אותו בבית, ונסעה. עכשו אני כאן ואין לי מושג לאן אני ממשיכה".

היא הסבירה לי שהוא הבן היחיד שלו ולמרות ההתנהגות שלו היא לא רוצה לצאת אותו, ולכן החילתה שהיא תעוזב. ביקשתי שתיתן לי את הטלפון שלו ואנסה לדבר אותו, אך היא הייתה בטוחה בכך שהוא יסביר לדבר אותי. החלטתי לכתוב לו מכתב, היא נתנה לי את מספר הפקס בבית, ושלחתו לו מכתב אורך עם הרבה הבנה למצבו.

הבסורתי לו שגם הוא חזר בתשובה הוא צריך לזכור

נשמרתא ראורייתא

כיאורים מותרת חב"ד לדף היום

שבת קנו – עירובין יג

בין קנות לדין תורה

האי מאן דבמאדים יהא נבר אשיד דמא, אמר רב אשיש איז אומנא אי נבבא אי טבחא אי מוהלא, אמר רבה אנא במאדים הויא אל' אבי מר נמי ענייש וקיטיל (שבת קנו, א) העניין הוא, דהנה שרש הגבורות הוא בבחינת הקדושה ממש, כיון שנפלו דרך שכירה למטה, נתהו מהם בחינת גבורות קשות ממש, שמתחזים ווינקדים והיכים מהם שלוחוי הרין לחיות בבחינת רצועה לאלקאה לחיביא.

וביאור ההפרש בין בבחינת הגבורות דקדושה ובין בבחינת גבורות קשות הוא, דהנה אלו המקטרנים ושלוחוי הרין שמעניין לעוברי עבריה הם חיים עצם שפועלים הדין, והינו כמו על דרך ממש למטה בבני אדם נמצא טבע גנושים אכזרים שעיקר חייהם הוא מפעולות הרע והדין לבבלי עבריה, להכותם ולודודתם במכות משונות ולעונות עינויים קשים, ולביבש זו את בלשם שםם, כאשר קנתה ה' צבאות העשה זאת, וכשיימלאו טבעם לנוקום נקם חייו מזה. וכן על דרך משל למטה שלוחוי הרין גם גבורות קשות, ولكن בפועלות הרציה והדין יקבלו חיות.

אמנם ישראל הנשכים מסטריא דקדושה, אינם בבחינת שלוחוי הדין על דרך הנ"ל, כמבואר בזוהר, והדין ומשפט שבית דין וסנהדרין דין, הוא מגבורות דקדושה, דהינו שתחלת כוונת הדין הוא להיות תקון גם לנפש החוטא, וכما אמר ר' זעירן שלקה הרי הוא כאחיך, מה שאין כן שלוחוי הרין כוונתם בשבייל עצם הדין.

וזהו שאמרו ר' זעירן גבי דוד רכתייב ביה אדרמוני עסיפה עניות, ששמהו אל נתירא כשראהו אדרמוני, אמר שופך דם הוא כעשה, ואמר לו הקב"ה עם יפה עניות, עשו מדעת עצמו הוא הרוג, אבל זה מدتע הסנהדרין הוא הרוג, דלכארה עדין מי מעליותא הוא, אלא העניין כי עשו מדעת עצמו הוא הרוג, הדין תקון לכלה העוני, קשות שכל תכליתו וקיים הוא הרציהה הנ"ל, אבל דוד ה' הגבורות העליונות דקדושה הממותקים בהסדים, שכחינה גבורות אלו הם עיקר המברורים להיות וברעת הרע וכחה ג".

וזהו שאמרו האי מאן דבמאדים יהא גבר אשיד דמא כי או מוהלא, פי' מאחר שנמשך מאדים שהוא בבחינת גבורות, מזלא גרים להו שיחיה בהכרח מצד הגבורות, אך בידי אדם יש בריריה שיביר הגבורות עלינוות שנפלו לנווה דעתיה שבמל מארט, יותר אף מהחסדים דקדושה עצמן כנודע, וזה או מוהלא, שהМОול הוא ג"כ מגבורות שטיף דם הברית אך הוא גבורות ממוקתת דקדושת הברית אשר כרת ח'.

וזהו מה שאמר רבה אנא במאדים הויא, ואמר ליה מר נמי ענייש, והינו ג"כ גבורות דקדושה על דרך אמרם גבי דוד שה' אדרמוני עסיפה עניות.

(כיאורי הזהר פרשת אמרו)

אין – מזול לישראל

רבי יוחנן אמר אין מזול לישראל (שבת קנו, א) לכארה, הרי אמרו אדםอาท' לי מזלא, והכל תלי בזלא אפי' ספר תורה שבהיכל (וז"ג קל"ז, א), ומהו אין מזול לישראל.

לטבע בתורה

מים של נפו עולה בהן (עירובין ד, א)
מקווה רומו ל"מי הדעת הטהור" (כמ"ש הרמב"ם סוף הלכות מקוואות), והיינו תורה, וצידין שיהיה "כל גוף עולה בהם" היינו לימוד התורה ברכבי מופלג, "ספי לוי" כתורה", עד שנעשה מוססה בתורה, עד שמצוותיהם הגשמית והחוורית מתבלטת בתורה, מה שאין כן אם קצה אצבעו אינו בתוך המים, אז אינו מיטהר, היינו שיכול להיות באופן ש"געשית לו סם כו".

(תורת מנחם כרך ב, ע' 120)

אלא הכוונה היא, שבוחינת אין הוא המזל של ישוא. ועל דרך המבואר בזוהר (פ' שלח, קנה, ב) על הפסוק היש ה' בקרבו אם אין, שבוחינת אין הוא עתיקה קדשא שלמעלה שם הוא', והיינו "אם אין" – האם ההנאה בארץ ישראל היא מבחינה זו.

והענין הוא, דהנה נודע שלא כל הנשמה בכללה היא מלובשת בגין adam l'matva, שהרי מליאק בשליש עולם עומר, והיינו מפני שיוור מהז אין העולם יכול להכיל. והרי הנשמה היא יותר עלונה מללאק, ואיך יוכל הנשמה להלבש בגוף האדם למטה. אלא רק קצת הארץ מן הנשמה היא המתלבשת בגוף, וכל הנשמה כוללה היא למלעה בבחינת מקיף, וזהו הנקרה מזל, וכUMBORAR בגמ' (מגילה ג, א) על הפסוק (דניאל ג, ז) והאונסים אשר היו עמי לא ראו את المرأة אבל חדדה גודלה נפלת עליהם "זוי מאחר דלא דלא" חז מאיט טעמא איביעתו, אף על גב דאניהו לא חז, מזלייהו חז". ונקראת "מזול" לשון "זיל מים מדלו", "זונולים מן לבנון", שהיא מזול ומנטפת טיפת השפעה והארה מלמעלה להנשמה המלובשת בגין לקשורה ולהברה בגין.

וזהו מה שאומרים אלו קיינה נשמה שנתה כי תורה היא אינה בראתה אתה יצרתה ואתה נפתחה כי. דלכארה איפכא הוי לי' לימי' נשמה שנתה כי אתה בראתה כי' תורה היא קאי על חלק הנשמה זו שנתה כי היא תורה. אלא, דטהורה היא קאי על יוציאו לעלי' לשון בראה, כי בראה הוא יש מאין דוקא להיות בבחינת יש, אבל לעללה היא בבחינת אין, ועל מדרגה זו אומרים תורה היא.

ובזה יוכן מאמר ר' זעירן בכל יום בת קול יוצאת כו', דלכאר' אינו מוכן מהי התועלות בכורותים אלו, מאחר שאיןם נשמעים כלל. אלא ששרש הנשמה שלמעלה הנקראות מזל, היא השומעת הכרותים העלויינים, ומשפעת למטה להיות התערורות תשובה בלב, כי הארץ שירדה ונפתחה למטה בגוף אינו דבר נפרד לגמרי ממקורה ושרשה לעללה.

(ע"פ לקוטי תורה האזינו עא, ד. שיר השירים ט, ז)

צורת הפתחה של עולם האצלות

ואם יש לו צורת הפתחה (עירובין ב, א)
לחי מכחן ולהי מכחן וקורה על גביכן (רכ"ט)

ידעו דענין הפתחה ברוחניות הוא בבחינת מלכות האצלות, שנקראת פתח ושער לה' (ראה הקדמת הזהר א. ב. ח'ב' לו, א). ובזה הוא עניין צורת הפתחה בכ' מזות ומשkopf על גביהם.

וביאור העניין הזהר, דהנה על דרך משל הפתחה הוא משתמש כניסה וייצאה בלבד, והוא בעצמו אינו כלום, כי אין חיל הפתחה עצמה ויצאו מוקם רק שהוא חיל פתוח בלבד שכינסו בו מבחוון לבפנים ויצאו בו מבפנים לחוץ כדיוע. וכך יוכן לעלה בבחינת מלכות, בהיות ידוע שכל בחינת העלתה מ"ן מניזוצי קדושה שבג' העולמות בי"ע, כשבולמים ונכללים בעולם האצלות, הרי הם נכללים בבחינת הממלכות תחילתה, וכUMBORAR בזוהר ע"פ בזאת יבא אהרן אל הקודש, דזאת הוא בבחינת מלכות, וזהו נקרא למעלה עניין כניסה מבחוון לפנים.

וכמו כן אחר שמתעלם הבירורים, נ麝ך המשכה למטה, דהינו מעולם האצלות לג' העולמות בי"ע, אשר המשכה זו עוברת ודока רוך בבחינת הממלכות, אחר שהמלכות נקרא שער להו', וכמו השער שבו ונכנסים וגם יוצאים.

שליח' לבבל

רב בקעה מצא ונדר בה נדר (ירובין ז)
בקעה מצה - עמי הַרְצִיסָתִים וּמוֹצְלָלִין כְּמַזְוִת וּמַחֲמִיר עַלְקָן לְעֵצָות
כִּי גַּלְתָּרִיךְ קָנוּ כַּעֲכִירָה כְּלָדָס גַּנְדָּר בְּקָעָם פְּרוֹתָה לְסֻמְרָה (רכ"ג)
...אליו שההשגהה העליונה הביאה אותו למקום לשם שחתורה ומצתות
הם במיעוט, "במקרים שאין אנשים" - מוטל עליהם החוב (וזוכות)
להשתדל להיות איש.

ומה שטוען שידאג לעצמו, הוא ימלט משם, "זואני את נפשי
הצחתי" - עליו לדעת שהוא עניין של פיקוח נפשות, וכשהודבר
אורות פיקוח נפשות, אסור לעשות חשבונות כאלו. כיוון שההשגהה
העליה הביאה אותו לשם - הרי היא הטילה עליו שליחות, ונתנה
לו כוחות, לעשות מקום זה ול{return} מקומם תורה ומצתות.
מסופר בגדראה ראה גם למן ק. ב. חולין ק. א. ירושלמי שקלים
פ"ז (ה"ב) שרוב ורב הנהן וכו' באו ללבול, הינו, שהקב"ה הזמן
סבירות שיוכרכו לבוא לשם. בלבול היו אז כמה מקומות שהיתה
חסורה בהם והירות בעניינים שונים - שבת, בשר בחולב וכו', וכי
שמקום שכוה מכונה בלשון רזיל בשם "בקעה", מקום פרוץ,
מקום שהוא למטה משתח המשיר. ובבאו לשם - "גדור שם גדור".
כמו כל סיפורי רזיל, גם סייפור זה אינו עניין של "היסטוריה"
והודמה, אלא הוראה בחימין: הרי זה בהשגהה פרטית, כדי שיעשה מקום זה
למקום תורה ומוצאה, ועליו לדעת שזו היא כוונת שליחותו.
(תורת מנחם חכ"ג ע' 64)

ולך נקראת המלכות בחינת פתח [ובעבדות האדם הוא, בראשית
העליה הינו ראיית העבודה ועירה ושרה, הוא הריאת תחתה
בחינת קבלת עול מלכות שמים, וכן בן הכללי להשראת קדושה
העליונה הוא בחינת ביטול הנילך].

ומאחר שנתרבא עניין הפתח, יובן ג"כ עניין צורת הפתח. דנה
עניין המשkop הוא לחבר ב' המזוזות אשר מיין ומשמאלי והוא
המחזקים ומקיימים בהיותו מתחרב בשתי המזוזות.

וכך יובן הדוגמא למלعلا בבחינת מלכות שנקרו פתח ושער,
שהוא ביציר שתי מזוזות ומשkop על גביהם לחברים.
והענין הוא, כי אופן ההשפה והגילי מספירת המלכות אל
הועלמות הוא כמו הדיבור שמלילה דבר הצפון בנפש האדם והינו
שכל ומדות שלו שבאים בגiley בדבור, כך גם כל אוורות דעתן
הכלולים מעשר ספירות, כולל מתגים ונמנחים בדבר העליין
שהוא בחינת המלכות.

והנה כל העשר ספירות דעתן (חכ"ד חג"ת נה"מ), כוללים מג'
קוין, שהם - חח"ן [חכמה חסר נצח מימיין, בג"ה] - בינה גבראה
הוד[מושمال, ודת"י] - דעת תפארת יסוד[הוא הכו האמציע
שנכלל בכתר, והוא המחבר ב' הקוי], להיוונו נ麝 לזה ולזה
[וכמו באדם, שהרצין (=כתר) - מתלבש בשכלו וממידתו להטו
לימין ולשמאל], וכambilואר כל זה בפרדס שער הציונות פ"ב:
והרי זה ממש כדמיון המשkop המחבר ב' המזוזות, כי ב' הקין
מיין ומשמאלי הוא כמו ב' מזוזות, ובבחינת הכתר אשר למעלה
ע"ג הב' קוין הוא כדמיון המשkop המחבר ב' המזוזות, ומכיון
שבבחינת המלכות היא המגלה כל נהורין דעתן, בהכרה שיבאו
בה האורות ג"כ ביציר פתח וב' מזוזות.

ע"פ תור"ח שמות ככח, ב. אוות בא ע' ב' תרלה)

הדרן' למסכת שבת

העבודה ד"ס"ר מרע", קו השמאלי שהוא מדת הגבורה.
ומודדין: "מדידה דמצואה", הינו כללות העבודה דקיים
המצאות, ובפרט על פי המבוואר בתניא (אגות הקודש סימן ז')
ש"רוב המצאות יש להם שיעור מצומצם כמו אורך הציצית ..
והחפילין .. והולוב .. והטוכה .. והשופר .. והמקווה וכו'" -
העבודה דו"עה טוב", שבקו הימין.

וקושרים: קאי על העבודה ד"בקש שלום", שהוא עניין קו
המציע, שהוא המחבר את ב' הקין דסדור מרע ועשה טוב,
ועניין בעבודה הוא - קיום המצאות לא רק מצד עניים הפרט
- מצאות עשה או מצות לא עשה, אלא מצד רצון העלון,
שלמעלה מהתחלקות לחיבוך או לשיליה, כי אם רצונו העצמי
של הקב"ה.

וזהו הקשר דהתחלת וסיום המסכת - שגilioי שם הו' בעולם
נעעה על ידי העבודה ד"פוקין ומודדין וקושרים", הינו לא
רק ב' הקין דסדור מרע ועשה טוב, אלא גם - ובעיקר - כי
שકושרים אותם עם בחינת האקלות שלמעלה מהתחלקות,
כי כדי להמשיך בעולם דרגת האקלות שלמעלה מהתחלקות,
יש צורך בעבודה דוגמתה - עבודה שלמעלה מהתחלקות לב'
קרון.

והנה כל זה הוא בה' מני רשות רשות הרבים ורשות היחיד
המורים על צד הקדרה ועל הלעומת זה כנ"ל. אמנם יש עוד
סוג, והוא דברי הרשות שאין בהם אישור, אבל גם מזו אין
בhem.

והעבודה בהם היא להעלום לקדושה, על ידי קיומם "וכל
מערך לשם שמים", ובכל דרכין דעהו", שימושה בהם
لتורת ה' ועובדתו, או בשבייל כדי לקיים בהם מצות עונג
שבת וכיו"ב. וזה עניין עירוב חיציות, שהוא במקומות שאיןו
לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, כמו חצר או מביר שאיןו
רשות היחיד גמור, וגם לא רשות הרבים, וע"י עירובי חיציות
ושיתופי מבואות וכיו"ב, הוא נעשה רשות היחיד.

(ע"פ הדרנים על הש"ס ח"א ע' נד, נג)

ומדברין למדנו שפוקין ומודדין וקושרים בשבת (שבת
קג, א)

ידעו מארו"ל (ספר יצירה פרק א' משנה ז) "געוץ תחילתן בסופן
וסופן בחלילתן". ועל סמך זה נגנו לקשר סיום המסכת עם
תחילתה:

תחילת מסכת שבת היא יציאות השבת וכו', והקשרו התו' ש
שם מודיע תחילת התניא במלאת הוצאה שהיא בסוף הל' ט
מלאות. והביאור בזה (בפנימיות העניינים) הוא, מפני
שמלאכת הוצאה היא הנקודה העיקרית לכל מלאות שבת.
והענין הוא, דנה עניינו של יום השבת הוא "לקבוע
בנפשותינו אמונה חידוש העולם" (חינוך מצוה לא-לב). והנה
התחרשות הבריאה היא בכל רגע וגצע, מבואר בשער היחוד
והאמונה. אמן, התהווות העולם - מלשון העלם - הוא באופן
שים מקום לטעות שעולם כמנגנו נוהג, הינו שהעולם הוא
מציאות לעצמו, ועל ידי השביטה בשבת נקבעת באדם האמונה
והידיעה האמיתית שאין עוד מציאות בלבדו ית', והכל הוא
רששות היחיד".

זהו תוכן האיסור דמלאות הוצאה מרשות היחיד לרשות
הרבים. רשות היחיד הוא רשות היחיד של עולם דהינו מוקם
שיש בו גiley אחדותו של הקב"ה, ורשות הרבים הוא ההיפך
מוחה, שמרמז על בחינת הפירוד, דהינו עולם זהה התחרשות,
שהוא מקום הקליפפת וסת"א, הנקראים טורי דפודא, מבואר
בכתבי האיז"ל.

והנה, כל זה הוא עניין השבת מצד עצמו. אמנם בסיום מסכת
שבת נתבאר אופן העבודה שעול יהה פועלם את עניין השבת
בעולם, הינו שגם בעולם עצמו יאר גiley שם הו' - אחדותו
ית'. והינו על ידי "פוקין ומודדין וקושרים בשבת". שנאמרה
בלשון הוה ופעולה וודאית, הינו שכן צריכים לעשות תמיד,
וזה סדר העבודה.

וההסברה בזה - בעבודת האדם:
פוקין: סתיימת החלון שלא יכנס בו טומאה, קאי על כללות

התשובה באור החסידות

תכנית לימוד באגרת התשובה בחודש אלול

נפתחה ההרשמה לתוכנית לימוד באגרת התשובה שבספר התניא

למי מיועדת התוכנית?

תלמידי ישיבות גדילות וארכרים שלא נבחנו בעבר על אגרת התשובה בתוכנית.

חומר הלימוד

לימוד עצמי של י"ב פרקי אגרת התשובה מתוך ספרים מבוארים שיונטו לנושמים.

היכן נרשםים לתוכניות הלימוד?

- בסמינרי רשות החנויות יפה נוף - פלאהים.
- באמצעות הנציגים בישיבות.
- במקודם הטלפון 050-9050-221-072 שלוחה 5 ביום א-ה בין השעות 15:00-13:00.

איך ומתי יתקיים המבחן?

המבחן יתקיים ביום חמישי ו' תשרי ובמועדו שבת ח' תשרי. עקב המוגבלות על התאспיזות וכדי לאפשר כמה שיטות לומדים להצטרכ, המבחן יתקיים באופן דיגיטלי ובערכת טלפונית.

מלגות

מצוין 85% ומעלה - 400 ש"ח | מצוין 75% ומעלה - 300 ש"ח
המלגות נתונות בכרטיס איש המונפק לכל נרשם,
וניתנות למימוש ברכישת ספרי קידוש ומזון ברשותו מוכחות.

דמי רישום 15 ש"

הרישום עד יום
שיישי ט"ו אלול

عقبו אחר הפרטים لمבחן שיתפרסמו במידעך

ובקו הטלפון 050-9050-221-072

תכנית נוספת בשער היחיד והאמונה

לימוד פרקים א-ו בשער היחיד והאמונה. המבחן יתקיים בחודש כסלו תשפ"א.

ניתן להירשם ל-2 התוכניות יחד.

בחודש כסלו יתקיים גם המבחן על פרקים כ-ג' בליקוטי אמרים בתוכנית הלימוד השנתית. מי שנבחן במסלול זה לא יוכל להיבוחן במקביל על שער היחיד והאמונה.

ש"ת עם רבני ל'ב לדעת': 072-2219050
שלוחה 2, ביפה א-ה, בין השעות 21:30-23:00, 13:30-15:30

לפרטים ויצירת קשר: 072-2219050
מענה אונליין בשלוחה 5, ביפה א-ה, בין השעות 13:00-15:30

מייל: ladaat@gmail.com